

կեանք ունեցող բանի վախճանը: Ամեն բան կը ծաղկի ու պտուղ կու տայ. որ է ըսել ամեն կենսունակ մարմին կը զբօսնու կը սիրէ, և սիրոյն միջոցաւ 'ի մայրութիւն կ'ելլէ:

Բայց պէտք է յիշեցնել որ որորանը պատրաստելէն ետքը, բոյսին պաշտօնը կը լմննայ. ոչ թուխս կը նստի և ոչ կաթամբ կը սնուցանէ իր սերունդը. բուսոց մէջ մայրը որդին չճանչնար և ոչ որդին զմայրը: Եթէ տնկոց մէջ ջրային զգացողութեան երևոյթներ կը տեսնուին, միւս կողմանէ կը տեսնանք որ բարոյական զգացողութիւնը ոչինչ զարգացում ունի: Ի վերայ այսր ամենայնի մէկ քանի բուսոց վրայ բնութիւնը կարծես թէ մայրութեան զուարճութեանց ու պարտուց պատրաստակաւ նութիւն մը կը ցուցնէ: Կայ տունկ մը որուն սերմանքը մօրը վրայ կը ծլին ու կ'աճին, և միայն երբ իրենց անհատականութեան կատարելութիւնը կը ստանան այն ատեն անկէ կը բաժնուին: Հասարակածին ծովերուն եզերքները աճող տունկ մը ինքնիրեն իր բուն պըտուղը կը տնկէ, երբ ան իրեն բուն արմատիկներովը ժայռին կրնայ կաշիլ, ուսկից ջրին մակընթացութիւնը ու տեղատուութիւնը առանց արմատիկներուն՝ կրնային զան անկէ քաշել տանիլ: Իւ մանաւանդ մայրական ճիւղը զաւակէն չզատուիր՝ մինչև որ յետինս գետնին հետ ուժով չյարի:

Մաշկակապ փողացաւ¹ և կռռալը²:

Այս սարսափելի հիւանդութեան, որուն տարուէ տարի այնչափ կեանք զոհ կ'ըլլան, յատուկ նշանն է որ կոկորդին վրայ մորթիկներ կամ սուտ մաշկեր կը ձևանան, կամ յանկարծօրէն և կամ տարափոխիկ ախտիւ: Գրեխաւորաբար տղաքը կը բռնուին այս ախտէս, բայց հասակաւոր անձինք ալ ենթակայ են բռնուելու, և կրնայ ալ ախտը անձէ անձ փոխադրուիլ:

1 Angine couenneuse.

2 Croup.

Կ'ըսուի մաշկակապ փողացաւ, երբ մաշկերը, խողի ճարպի մաշկին շատ նման, կոկորդին երկու կողմը եղող գեղձերուն վրայ կը յայտնուին: Երբ մինչև հագագը ձգին, այն ատեն ախտը կ'ըսուի կուռպ. անոր համար մաշկակապ փողացաւը կրնայ նաև կուռպ փոխուիլ:

Շատ անգամ այս ախտիս առջին նշանները հազիւ կ'իմացուին. քիչ մը ջերմ կը զգայ տղան, կլլելու դժուարութիւն, դեղնագոյն դէմք, տկարութիւն: Չայնը խղճուկ կ'ըլլայ և դժուարին, և յետոյ ցաւով ստէպ հազ մը կը տիրէ վրան, կերկերաձայն և սուլող: Նաև շունչ առնելով այդ սուլուածքը կը լսուի, որ աւելի կարճ է և վշտացուցիչ: Այս շրջելու դժուարութիւնը կրնայ այն աւտիճանի աճիլ, որ տղան խղճուելու մօտ երևնայ. այն ատեն երեսը արեամբ կը լեցուի, աչքերը դուրս կը ցցուին. ախտացեալը գլուխը դէպ 'ի ետեւ կը ձգէ ու բերանը կը բանայ որ կոկորդէն դժուարաւ անցնող օդը ծծէ, ձեռքը ստէպ ստէպ կոկորդը կը տանի, ինչպէս թէ արգելք մը ուղենար անկէ հեռացնել. ջերմը սաստիկ կ'ըլլայ, և երակը տկար բայց երազ երազ կը զարնէ:

Հիւանդութեան տեղը և տեսակը քննելու համար՝ հիւանդը ճրագի մը առջև դնելու է ու բերանը բանալ տալու է լեզուն դուրս հանել տալով: Քրննիչը քիչ մը կողմնակի պէտք է կենայ որ բերնէն ելած արտաշնչութիւնը իրեն չզարնէ, յետոյ զգալով մը լեզուն վար ճնշելով, կոկորդին վրայ ձևացած ճերմակ մաշկերը պէտք է զիտէ: Ծնօտին երկու կողմը արեան յորդութիւն մը կը տեսնուի:

Հիւանդութիւնը ստուգուածին պէս պէտք է բժիշկը կանչել: Եւ որովհետև հիւանդութիւնը փոխադրական է, պէտք է զգուշութեամբ զգալը քացախով լուալ, և նաև զիտողը բերանը քացախով ցողուել:

Մաշկերուն ներկայութիւնը, նշանաց հետզհետէ շատնալը, վզին գեղձից արեամբ լցուիլը, խղճուկ և կէս մը մարած ձայնը, յայտնի նշաններ են չլի-

թելու այս կռուպ հիւանդութիւնս սրա՝ ձայն հագագախտին¹ հետ, որ յանկարձական երեւան կ'ելլէ, ու կոկորդին խոլը պարզ կարմրութիւն մը կը պատճառէ:

Մինչև որ բժշկը հասնի՝ պէտք է ախտացելոյն սրունքներուն վրայ մանանիսի կամ քաղիսի սպեղանիք² դնել, ջերմ սպունգ մը վզին վրայ պլլել, և թեկերը քափուրախառն ալքոոլով չփել: Ասով ախտը քիչ մ'որ թեթևնայ, պէտք է ախտացելոյն փախողական մը տալ, որուն ազդեցէն ետքը, հիւանդը պէտք է աղէկ ծածկել ու մուշի, տիւրիայի ծաղկի կամ ուրիշ կակղեցուցիչ խոտերու ջուրը մերթ ընդ մերթ խմցնել: Բայց տղրուկ ամենեւին գործածելու չէ:

Բժշկին ընելի գործողութիւնն է անցք մը բանալ շնչափողին վրայ որ օդը թոքերը կարենայ թափանցել: Այս գործողութիւնս դիւրին է, և փորձը օգտակար ցցուցած է, որովհետև ասով ախտացելոց հնգին մէկը կ'ազատի: Որչափ ալ երկիւղալի երևնայ ծնողաց այս գործողութիւնս, պէտքը չէ ամենեւին հակառակելով չհաւանիլ:

Զուարթ մարդուն օգնութիւնը երկրնքէն է:

Առաքինի մարդու մը յատկութիւնը զուարթութիւնն է, որ վրան՝ ինչպէս արեւուն պայծառութիւնը՝ անանկ կը փայլի: Քաղցրահայեաց դէմքի մը ուրախութիւնը դուրս կը զեղու ու չորս կողմը կեցողներուն կ'անցնի: Նաև խիստ ու լուրջ բնաւորութիւն ունեցող մը՝ շարունակ զուարթ մարդու մը կենակցութեամբը կ'ամոքի կը քաղցրանայ: Տխրութիւնը կարող չէ զուարթ խօսակցութիւն մը և անուշ ժպիտ մը յաղթահարելու, ինչպէս և ոչ մառախուղը, ամպերն ու գոլորշիները՝ կարող են

արեւուն լոյսը խափանելու որ տեսարանի մը վրայ չզարնէ: Միշտ զուարթ եղիք. վասն զի յարատեւ ուրախ բնաւորութիւն մը ամեն ճամբայ դիւրին կ'ընէ, և ամեն ծանրութիւն թեթև: Երբեմն նաև այն մարդը որ լաւագոյն խառնուածքի տէր է՝ դժուարաւ կրնայ հանդարտ և զուարթ երևոյթ մը ունենալ. սակայն այս դժուարութիւնը կը վերնայ եթէ մտածելու ըլլայ որ տխրութիւնը և յուսահատութիւնը միայն փուշերը և վիշտերը աճեցնելու կարող են: Նախախնամութիւնը թէ բարւոյն և թէ չարին թոյլ կու տայ որ վրանիս գայ, և նոյն իսկ չարիքը մեզի օգտակար կ'ըլլայ եթէ անոր փորձառութեան դասովը շահինք. ինչո՞ւ համար ուրեմն հանդարտ ոգւով չարիքը չընդունինք, նուաճելով ասով անոր խայթը: Ինչ բանի կու գան դաժանաբարոյ բարբը, կիրքը, տխրութիւնը: Եթէ հիւանդ ենք, առողջ ջանալու յոյսը մեզի խրախոյս ըլլայ. եթէ դժբաղդութենէ մը զարնուինք, յաջող ապագայի մը զուարթ նախատեսութիւնները մեզի մխիթար ըլլան. եթէ մահը մեր սիրելիներէն մէկը մեզմէ առնէ տանի, մտածենք որ անոնք այն երջանկութիւնը վայելելու գնացին, ուր մենք ալ պիտոր երթանք անոնց մասնաւորի մը զուարթ եղիք, եթէ ոչ՝ գոնէ միայն ձեր շահուն համար: Այս կերպով լաւապէս կը կատարէք ձեր ամենայն պարտքերը և դիւրագոյն կերպով կը տանիք ամենայն ծանրութեան: Զուարթութիւնը՝ ձեր միայնութեան մխիթարը կ'ըլլայ, և իբր անցադիր մը կամ յանձնարարական մը կը ծառայէ ընկերութեան մը մէջ: Զարմարդը, ախտաւորը, կրնան երկդիմի զուարթ բնաւորութիւն մը ձևացնել, սակայն քիչ անգամ կամ երբեք կարող չեն իրապէս զուարթ ըլլալու: Բնական զուարթութիւնը աննենգ ոգւոյ մը և բարեսէր սրտի մը յայտնի նշանն է:

1 Laringite aigue.

2 Cataplasme.